

tiina.kangasniemi@saco.se

laila.abdallah@saco.se

Tandvård för framtidens orala hälsa – Tandläkarförbundets inspel till regeringens forsknings- och innovationspolitik

Enligt WHO är 3,5 miljarder människor i världen drabbade av orala hälsoproblem. Det är välkänt att nedsatt oral hälsa har stor påverkan på såväl livskvalitet som allmänhälsa samtidigt som svensk tandvård står inför nya stora utmaningar genom bland annat ökad segregering, åldrande befolkning med kvarvarande tänder och ökande patientpopulationer som lever längre med svåra kroniska sjukdomar och medicinskt komplexa tillstånd. Högkvalitativ forskning är en central drivkraft för samhällets utveckling och välfärd och en förutsättning för att vi ska kunna hantera de stora samhällsutmaningar vi står inför.

[En eftersatt odontologisk forskning leder till personalbrist och riskerar kvaliteten i tandläkarutbildningen](#)

Svensk odontologisk forskning har under lång tid varit bland den mest framstående i världen där våra högt rankade lärosäten är grunden för att fortsatt kunna konkurrera internationellt. Långvarig problematik med finansiering och avsaknad av riktade satsningar har dock lett fram till att svensk odontologisk forskning är eftersatt. Problematiken har också medfört svårigheter för kompetensförsörjningen på de odontologiska lärosätena, vilket i sin tur påverkar kvaliteten på landets tandläkarutbildningar och möjligheten att utbilda framtida tandvårdspersonal.

I flera år har Sveriges Tandläkarförbund och representanter för landets tandläkarutbildningar larmat om problematiken. Lärosätena står inför stora personalutmaningar på grund av ett generationsskifte i kombination med att anslagen från Utbildningsdepartementet inte ger kostnadstäckning. Enligt de ansvariga för landets tandläkarutbildningar närmar sig antalet lärare inom odontologi en kritisk lägsta nivå. För att komma till rätta med problemen krävs en ökning och fokusering av de offentliga forskningsresurserna till odontologi. Vi efterfrågar också ett reformerat system för att söka forskningsmedel.

[Behov av ett reformerat system för ansökan av forskningsmedel](#)

Så som systemet är uppbyggt idag konkurrerar den odontologiska forskningen med övrig medicinsk forskning om forskningsmedel. I konkurrensen med annan medicinsk forskning är odontologi inte det forskningsområde som ges prioritet. Det spelar alltså ingen roll hur pass relevant ett visst forskningsprojekt är för odontologin – i konkurrensen med annan forskning inom hälso- och sjukvårdsområdet beviljas inte medel för odontologiska forskningsprojekt.

Sveriges Tandläkarförbund

En dellösning skulle kunna vara att tilldela forskningsmedel till odontologisk forskning som ämnesområde. Konkurrensen om forskningsmedel sker då mellan olika odontologiska forskningsprojekt, och alltså inte i konkurrens med annan hälso- och sjukvård. Ett sådant förfarande skulle också förbättra förutsättningarna att säkra tillgången till akademisk lärarpersonal på landets tandläkarutbildningar.

Behov av odontologisk kompetens i bedömningsgrupperna

I många fall saknas det också personer med adekvat odontologisk kunskap i bedömningsgrupperna för ansökningar av nya forskningsprojekt. Utan kunskap eller förståelse för ämnet är det svårt att avgöra relevansen för odontologiska forskningsprojekt. En annan dellösning skulle således vara att tillse att det finns tandläkare, eller åtminstone personer med kunskap om odontologi, i bedömningsgrupperna när forskningsmedel fördelas.

Gemensamt problem för ett flertal professioner

Det är också viktigt att framhålla att ovan beskrivna problemen inte är unika för odontologisk forskning. Det finns en obalans för de mindre professionerna att kunna ta del av forskningsmedel, eftersom man inte har samma förutsättningar och resurser att få medel för forskningsprojekten beviljade. Det skulle således gynna fler ämnesområden inom hälso- och sjukvården med ett reformerat ansökningssystem för forskningsmedel.

Planering av tandläkarutbildningen behöver vara långsiktig

I sammanhanget bör det även nämnas att planering och dimensionering av tandläkarutbildningen behöver vara långsiktig och följa befolkningens långsiktiga tandvårdsbehov. Avgörande för etableringen av nya högskolor, högskoleprogram och fler utbildningsplatser bör i första hand vara avväganden gällande utbildningskvalitet och nationellt utbildningsbehov.

Sverige behöver en internationellt konkurrenskraftig tandläkarutbildning av högsta kvalitet som motsvarar dagens och morgondagens vårdbehov. En kompetent forskarkår med möjligheter att forska med koppling till undervisning och vård är nödvändig för att fortsätta utvecklingen mot förbättrad oral hälsa och framtida kompetensförsörjning för tandvården, för lärosätenas undervisning och för forskarkåren.

Tre prioriterade ämnesområden för odontologisk forskning

Nedan följer Sveriges Tandläkarförbunds synpunkter på tre ämnesområden som vi anser behöver prioriteras inom odontologisk forskning.

Jämlik (oral) hälsa, nationellt och globalt

Det föreligger en mycket stor ojämlikhet i oral hälsa, framför allt globalt men även nationellt. Orala sjukdomar drabbar ojämlikt de mest sårbara och socioekonomiskt svaga individerna, globalt och i Sverige. Individer med lågt socioekonomiskt status drabbas hårdare av orala sjukdomar, från barndom till ålderdom, oberoende av landets allmänna inkomstnivå. Vård efter behov, tillgång till vård, vård av hög kvalitet baserad på vetenskap och beprövad erfarenhet, låg ekonomisk tröskel och förmåga att

Sveriges Tandläkarförbund

nå grupper som i dagsläget avstår tandvård är nödvändigt för att uppnå jämlik oral hälsa. Denna vård behöver även vara organiserad så att vården kan bedrivas kostnadseffektivt och nära befolkningen.

Kunskapsläget för att skapa dessa förutsättningar på regional eller nationell nivå, och än mer global nivå, samt för hur vård ska bedrivas för att uppnå jämlik och god oral hälsa är begränsat. Det föreligger således ett stort behov av denna kunskap där nya, innovativa metoder och processer baserade på högkvalitativ forskning i ett internationellt perspektiv är viktiga förutsättningar för att förbättra den orala hälsan och göra den mer jämlik.

Precisionsodontologi

Precisionsodontologi syftar till att ge patienter vård och behandling som är skraddarsydd efter patientens egna förutsättningar och behov. Precisionsodontologi kan ta hänsyn till både genetiska och icke-genetiska faktorer (ålder, kön, epidemiologi, medicinska värden, levnadsvanor m.m.). Det finns således en mycket stor framtida potential att resultat från ny och innovativ forskning, t ex med hjälp av big data, artificiell intelligens, epidemiologi och de världsunika förutsättningar som Sverige har med möjligheter till registerforskning, kan komma vara av stor betydelse för att hitta nya och effektiva diagnostiska metoder och behandlingsalternativ anpassade till respektive individ.

Nyttiggörande av forskningsresultat

Svenska och många internationella odontologiska forskare producerar kontinuerligt nya forskningsrön varav många kan vara lämpliga att inom kort implementera i tandvården för att förbättra effektivitet och hälsoekonomi, inklusive patientflöden. Sådan implementering kan även innebära utträngning av äldre, mer ineffektiva eller dyrare processer eller behandlingar. Det finns i dagsläget brister i hur effektiv processen att nyttiggöra eller implementera nya metoder i tandvården är. Det tar ofta lång tid att till fullo implementera nya metoder (generellt inom medicin 14 år), vilket hindrar att medborgarna får den bästa vården snarast möjligt.

Det finns därför troligtvis en mycket stor potential att förbättra processen att nyttiggöra/implementera forskningsrön. Denna process behöver beforskas för kunna klara av storskalig nationell eller internationell implementering av nya forskningsrön. Potentialen är mycket stor att kunna förbättra oral hälsa nationellt och internationellt med effektiva metoder för nyttiggörande.